

Dr. Zeynel SÜTOLUK
Uzm., Çukurova Üniv. Tıp Fak. Halk Sağlığı AD.
Dr. Ersin NAZLICAN
Arş. Gör., Çukurova Üniv. Tıp Fak. Halk Sağlığı AD.
Dr. Aziz AZİZOĞLU
Adana İl Sağlık Müdürlüğü
Dr. Muhsin AKBABA
Prof., Çukurova Üniv. Tıp Fak. Halk Sağlığı AD.

Özet

Çocuk işçiliği günümüz dünyasında önemli bir sorun olup, milyonlarca çocuk; fiziksel, zihinsel, eğitsel, sosyal, duygusal ve kültürel gelişimlerine zarar veren ulusal yasalara ve uluslararası standartlara uygun olmayan koşullarda çalışmaktadır. Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) tarafından yapılan çalışmalar ülkemizde çalışan çocuk sayısının 3.850.000 civarında olduğunu göstermektedir. Çalışma yaşamındaki çocukların karşılaştıkları en önemli sosyal risk faktörlerinden biri de çocukluklarını yaşamayıp, erişkin olmaya çabalamalarıdır. Kendilerinden büyükler ile birarada yaşama zorunluluğu, çocuk kimliğini bırakmalarına, gençlerin erişkin rolüne girmelerine, yani kimlik bunalımına yol açmaktadır. Yüreğir Çıraklık Eğitim Merkezi öğrencilerinde depresyon sıklığının saptanması ve nedenlerinin araştırıldığı bu çalışmaya 414 (%62.3) kişi katılmıştır. Verilerin toplanmasında çırakların sosyo-demografik özellikleri ile “Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği” kullanılmıştır. Yaş ortalamaları 18.4 ± 2.4 yıl olan çırakların 269’u (%65.0) normal iken, 145’inde (%35.0) depresyon bulundu. Sigara içenlerde ($p=0.001$) ve alkol kullananlarda ($p=0.04$) depresyon daha sık görülmekteydi. Kaynak ve mobilya döşeme bölümündeki çıraklarda depresyon riski diğer bölümlere göre daha düşük bulundu. Çıraklık Eğitim Merkezi (ÇEM) kendi isteği ile gelmeyenlerde ve çalışılan yerde başkalarına uygulanan şiddeti görenlerde depresyonun anlamlı olarak arttığı bulunmuştur. Sonuç olarak bu Merkez’e devam eden çıraklara sağlık kurumlarından reh-

YÜREĞİR ÇIRAKLIK EĞTİM MERKEZİ ÖĞRENCİLERİNDE DEPRESYON SIKLIĞI VE NEDENLERİ

berlik ve danışmanlık hizmetlerinin verilmesi hem ruh sağlığı açısından hem de madde bağımlılığı gibi kötü alışkanlıklardan korumak için uygun olacaktır.

Anahtar kelimeler: Çıraklık Eğitim Merkezi, Depresyon sıklığı.

Abstract

Child labour is an important problem of today’s world and millions of children work in the conditions which don’t comply with national laws international standards and these conditions damage physical, mental, educational, social, emotional, and cultural development of children. The studies performed by DIE (National Statistics Institute) show that child labour population in Turkey is about 3.850.000. One of the most important social risk factors these children face is that they. Don’t live their childhood and try to be an adult. Necessity of living together with older people than them brings about having role of an adult and consequently an identification crisis. 414 (62.3%) people participated in the study by which frequency and reasons of depression in students of Yüreğir Apprentices Training Center were determined. Socio demographic features of the apprentices and “Scale of depression for children” were used to collect the data. While 269 (65.0%) of the apprentices, whose average age was 18.4 ± 2.4 years, were normal, in 145 (35.0%) of them depression was diagnosed. Depression was observed more in smokers more in smokers ($p=0.001$) and alcohol drinkers

($p=0.04$). Risk of depression was lower in the apprentices working in the departments of welding and upholstery. It was found that rates of depression rose dramatically in the apprentices who attended to ATC without their will and those who witnessed violence in their working area. In conclusion, helps of guidance and counseling services of health foundations will be useful for both psychological health of the apprentices and avoiding harmful habits such as drug addiction.

Key Words: Apprentice, Training Centre, frequency of depression.

Giriş ve Amaç

Depresyon derin üzüntülü bir duygudurum içinde değersizlik, yetersizlik, küçüklük duygu ve düşünceleriyle birlikte düşünme, konuşma ve hareketler gibi fizyolojik işlevlerde yavaşlama ile seyreden bir sendromdur (1). Depresyon her yaşta görülebilir. Çocuk işçiliği günümüz dünyasında önemli bir sorun olup, milyonlarca çocuk; fiziksel, zihinsel, eğitsel, sosyal, duygusal ve kültürel gelişimlerine zarar veren ve ulusal yasalarla, uluslararası standartlara uygun olmayan koşullarda çalışmaktadır(2). Devlet İstatistik Enstitüsü'nce yapılan çalışmalar ülkemizde, çalışan çocuk sayısının 3.850.000 civarında olduğunu göstermektedir. Kardeş sayısının artmasının çocuğun çalışma yaşamına girişini artırdığı aynı verilerden ortaya çıkmaktadır. Bu çocukların bir bölümü, hem okuyan ve hem de çalışan çocuklardır. Bu onlara bir yönüyle avantaj sağlarken, koruma olanaklarının sınırlılığı dolayısıyla aynı zamanda bir dezavantaj da olmaktadır. Çalışma yaşamındaki çocukların karşılaştıkları sosyal risk faktörleri arasında en önemlilerinden biri de, çocukluklarını yaşamayıp, erişkin olmaya çabalamaları, kendilerinden büyükler ile birarada yaşama zorunluluğu, çocuk kimliğini bırakmalarına, gençlerin ise erişkin rolüne girmelerine yani kimlik bunalımına yol açmaktadır. Bu durum ise onları yalnızlığa, gerginliğe ve madde bağımlılığına yöneltmektedir. Bu çocukların çalışma ortamlarındaki çevresel ve toplumsal etkiler, güvensizlik doğurmakta ve tepkisel davranışlara yol açabilmektedir. Özgüven gelişimi engellenmiş olan bu çocuklarda; ruhsal ve bedensel zorlanmalara verilen tepkiler erişkinlere göre daha şiddetli olabilmektedir. Korku, endişe, öfke, duygusal kırıklıklar, ruhsal zorlanmalar bu tepkilerin bazılarıdır (3).Çı-

raklık eğitim merkezleri öğrencileri doğrudan mesleğe ve iş alanlarına hazırlayan eğitim kurumlarıdır. Bu kurumlarda çıraklara mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri, mesleki tutum ve alışkanlıklar verilir (4).

Bu çalışmanın amacı Yüreğir Çıraklık Eğitim Merkezi öğrencilerinde depresyon sıklığının saptanması ve nedenlerin araştırılmasıdır.

Gereç ve Yöntem

Tanımlayıcı tipteki bu çalışma Nisan 2005'de Adana İli Yüreğir İlçesi'nde bulunan ÇEM öğrencilerinde yapılmıştır. Bu Merkez'deki 664 öğrenci çalışmanın evrenini (540 erkek, 124 kız), çalışmaya katılan 414 (%62.3) kişi ise örneklem grubunu oluşturmaktadır. Bu öğrenciler haftada bir gün teorik olarak eğitim görmektedirler. Kuaför-berber, torna-tesfiye, mobilya, oto-kaporta, elektrik, dış giyim ve oto motor bölümleri vardır. Araştırmayı yürüten hekimler her bölüm için ayrı günlerde giderek verilerin toplanmasını sağlamışlardır.

Çocukluk Depresyon Ölçeği (ÇDÖ) çocukluk depresyonlarında sık kullanılan ve psikometrik özellikleri en fazla araştırılmış, "Beck Depresyon Ölçeği" esas alınarak hazırlanmış bir öz bildirim ölçeğidir. Cinsellik ile ilgili sorular çıkarılarak okul durumu ve arkadaş ilişkisi ile ilgili sorular eklenmiştir. Her maddesinde 3 seçeneği olan 27 maddeden oluşmaktadır. Son 2 hafta içinde kendisine en uygun tümceyi seçmesi istenir. Bu maddeler belirti şiddetine göre 0, 1, 2 puan alır. Kesme noktası 19'dur (19 ve üzeri depresyonu gösterir). Türkiye'de geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Öy tarafından yapılmıştır(5).

Bulgular

Çalışma grubunu oluşturan 414 öğrencinin 343'ü (%82.9) erkek, 71'i (%17.1) kız idi. Ev halkı ortalamaları 5.8 ± 2.0 olarak bulundu.

Yaş ortalamaları ise 18.4 ± 2.4 yıl olarak bulundu. ÇDÖ'ye göre çırakların 269'u (%65.0) normal iken, 145'inde (%35.0) depresyon bulundu. Kızların 26'sında (%36.6), erkeklerin ise 119'unda (%34.7) depresyon bulundu.

Çalışma grubunun depresyon skorları ortalaması: 16.2 ± 6.9 olarak bulundu. Kızlar ve erkekler arasında depresyon skor ortalamalarına göre fark yoktu.

Tablo-1: Çıracıların demografik özellikleri ve depresyon durumları arasındaki ilişki

		ÇBDÖ < 19 n(%)	ÇBDÖ ≥ 19 n(%)	Toplam (%)	X ² P değeri
Cinsiyet	Erkek	224(65.3)	119(34.7)	343(82.9)	0.096
	Kadın	45(63.4)	26(36.6)	71(17.1)	0.757
Eğitim Durumu	İlköğ. ve altı	197(65.2)	105(34.8)	302(72.9)	0.32
	İlköğ. ve üzeri	72(64.3)	40(35.7)	112(17.1)	0.858
Ev Halkı Sayısı	≤ 4	53(54.6)	44(45.4)	97(23.4)	5.9
	≥ 5	216(68.1)	101(31.9)	317(76.6)	0.015*
Gelir Durumu	≤ Asgari ücret	121(61.7)	75(38.3)	196(47.3)	1.7
	>Asgari ücret	148(67.9)	70(32.1)	218(52.7)	0.19
Sigara Alışkanlığı	Yok	215(69.6)	94(30.4)	309(74.6)	11.3
	Var	54(51.4)	51(48.6)	105(25.4)	0.001*
Alkol Alışkanlığı	Yok	200(68.0)	94(32.0)	294(71.0)	4.15
	Var	69(57.5)	51(42.5)	120(29.0)	0.042*
Ailede Sözel Şiddete	Uğramamış	124(65.6)	65(34.4)	189(45.6)	0.6
	Uğramış	145(64.4)	80(35.6)	225(54.4)	0.805
Ailede Fiziksel Şiddete	Uğramamış	182(67.4)	88(32.6)	270(65.2)	2.01
	Uğramış	87(60.4)	57(39.6)	144(34.8)	0.156
İşyerinde Sözel Şiddete	Uğramamış	153(64.3)	85(35.7)	238(57.5)	0.117
	Uğramış	116(65.9)	60(34.1)	176(42.5)	0.732
İşyerinde Fiziksel Şiddete	Uğramamış	213(66.6)	107(33.4)	320(77.3)	1.5
	Uğramış	56(59.6)	38(40.4)	94(22.7)	0.212
Başvuru Kendi İsteği İle	Evet	248(67.4)	120(32.6)	368(88.9)	8.47
	Hayır	21(45.6)	25(54.4)	46(11.1)	0.004*

*p<0.05

Tablo-2: ÇEM öğrencilerinde depresyon durumunun bölümlere göre dağılımı

Bölümü	Depresyon			Mean±SD	Toplam
	Yok	%	Var		
Torna	15	53.6	13	17.6±6.9	28
Kuaför	101	59.4	69	17.5±7.2	170
Oto Motor	47	62.7	28	16.6±7.3	75
Elektrik Tesisat	11	64.7	6	15.0±5.8	17
Dış Giyim	36	75.0	12	15.0±5.9	48
Mobilya Döşeme	34	77.3	10	13.4±6.8	44
Kaynak	25	78.1	7	13.6±5.0	32
Toplam	269	65.0	145	16.2±6.9	414

Sigara ve alkol alışkanlığı olanlarda, ÇEM'e kendi isteği dışında gelenlerde depresyon anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

Kaynak ve mobilya döşeme bölümündeki çıracılarda depresyon riski diğer bölümlere göre daha düşük bulunmuştur.

Tablo-3: Depresyon risk faktörlerinin regresyon analizi sonuçları

Değişkenler	OR	%95CI	Pdeğeri
Torna Bölümü*	4.18	1.309-13.398	0.016
Kuaförlük Bölümü*	2.76	1.093-6.984	0.032
Sigara İçen	2.20	1.366-3.563	0.001
ÇEM'e Kendi İsteği Dışında Gelme	3.15	1.590-6.227	0.001

*Kaynak bölümüne göre depresyon riski

Tartışma

Çalışmamızda depresyon sıklığı %35.0 (145 çıracı) olarak bulundu. Kızların %36.6'sında (26 çıracı), erkeklerin ise %34.7'sinde (119 çıracı) depresyon tespit edildi. Bu oran çıracıların çalışma ortamlarından kaynaklanan streslere (uzun çalışma süreleri, şiddete maruz kalma) bağlanmıştır. Öner ve arkadaşları ise aynı ölçeği kullanarak Mersin ÇEM'de yaptıkları benzer bir çalışmada depresyon sıklığını %18.6 (6), Kuğu ve arkadaşları ise Sivas'ta sanayide çalışan çocuklarda %10.9 (7) olarak bulmuşlardır. Çalışmalar arasındaki bu farkların grupların demografik özelliklerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Sigara ve alkol kullanım sıklıkları

sırasıyla %25.4 ve %29.0 olarak bulunmuştur. Bu durum ise çırakların yaşından büyük gösterme çabalarına ve çırakların çalıştıkları ortamlarda rol model olarak benimsedikleri kişilere bağlanmıştır. Yapılan çalışmalar sigara kullanım sıklığının çalışan çocuklarda yüksek olduğu yönündedir (8,9). Sigara ve alkol alışkanlığı olanlarda depresyonun, olmayanlara göre anlamlı olarak yüksek bulunması ise depresif ruh halinin çırakları sigara ve alkol kullanımına yöneltmesine bağlanmıştır. Nitekim regresyon analizinde sigara içenlerde depresyonun, içmeyenlere göre 2.2 kat yüksek bulunması, bu görüşü desteklemektedir. Akış ve arkadaşları yaptıkları benzer bir çalışmada ÇEM'e kendi isteği ile gelmeyenlerin oranını %8.7 olarak bizim çalışmamıza (%11.1) benzer olarak belirtmişlerdir(10). Çıraklık merkezine kendi isteği ile gelmeyenlerde depresyon riski kendi isteği ile gelenlere göre 3.15 kat yüksek bulunmuştur. Bu durum ise beklenen bir sonuçtur. Zira çalışma yaşamındaki çocukların işle barışık olup olmadıklarının göstergelerinden biri de işe başlamada gönüllülüktür. Hane halkı sayısı dördün altında olanlarda depresyon anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Bu durum ailedeki çocuk sayısı arttıkça çalışan çocukların da sayılarının artması ile ilişkilidir. Ailede çalışan çocukların sayıları arttıkça çocukların bunları kabullenmesi de artmakta ve depresyon sıklığı azalmaktadır(3). Regresyon analizinde torna ve kuaförlük bölümlerinde depresyon riski kaynak bölümüne göre sırasıyla 4.18 ve 2.8 kat daha yüksek bulunmuştur. Bu durum ise bu bölümlerde incelik gerektiren el becerilerinin çokluğuna ve kuaförlükte insan ile doğrudan ilişkisinin yarattığı strese bağlanmıştır.

Sonuç ve Öneriler

Çırakların yaşadıkları çevresel olumsuzluklar, onlarda tepkisel davranışlara yol açmakta ve özgüven gelişimlerini engellemektedir. Bu durum ise bir yandan ruhsal problemlerinin artmasına yol açarken diğer yandan sigara ve alkol gibi maddelerin kullanımına yöneltmektedir. Bu anlamda yeni sigara kullanıcılarına daha çok ruhsal destek verilmesi koruyucu hekimlik açısından önemli olacaktır. Bu Merkez'e devam eden çıraklara sağlık kurumlarından rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin veril-

mesi hem ruh sağlığı açısından hem de madde bağımlılığı gibi kötü alışkanlıklardan korumak için uygun olacaktır.

Kaynaklar

1. Aşkın R., Depresyon, Aşkın R. (Ed), Depresyon El Kitabı, 2. Baskı, Konya, 1999.
2. <http://www.ilo.org/public/turkish/region>.
3. http://www.fisek.org/proje_cirakkeyfi.php.
4. Sönmez A., İlköğretim Öğrencileri İçin İlköğretim Sonrası Eğitim Seçenekleri, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1998, s:10-11.
5. Öy B., Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması, Türk Psikiyatri Dergisi, 1991. 2: 132-136.
6. Öner S., Buğdaycı R., Şaşmaz T., Kurt A.Ö., Toros F., Mersin Çıraklık Eğitim Merkezi Öğrencilerinde Depresyon Sıklığı ve Etkileyen Faktörler, Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, 2004, 18, s:36-42.
7. Kuğu N., Akyüz G., Erşan E., Doğan O., Sanayi Bölgesinde Çalışan Çıraklarda Madde Kullanımı ve Etkileyen Etkenlerin Araştırılması, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 2000; 1(1): 19-25.
8. Stronski S.M., Ireland M., Michaud P.A., Narring F., Resnick M.D., Protektive Correlates Of Stagesin Adolescent Substanceuse: A Swissnational Study, Journal Of Adolescent Health, 2000;26:420-427.
9. Tripathi B.M., Lal R., Substance Abuse İn Children And Adolescents, Indian Journal Pediatr, 1999;66:569-575.
10. N. Akış, E. İrgil, K. Pala, H. Aytekin, Gemlik Çıraklık Eğitim Merkezinde Okuyan Çırakların Çalışma Koşulları ve Sosyal Sorunları, Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, 2004, 17, s:15-20.●